

Zavalniuk, O. M. & Oliinyk, S. V. (2013). *Ukrainska Halytska armii na Podilli (lypen 1919 – traven 1920 rr.)* [The Ukrainian Galician Army in Podillia (July 1919 – May 1920)]: monohrafiia. (2-e vyd., dop. i pererob.). Kamianets-Podilskyi: PP «Medobory-2006», 292 s. [in Ukrainian].

Levytskyi, O. (1929). *Halytska armii na Velykii Ukraini (spomyny z chasu vid lypnia do hrudnia 1919)* [The Galician Army in Greater Ukraine (memoirs from July to December 1919)]. Viden, 193 s. [in Ukrainian].

Levytskyi, O. (1958). *Propahanda y presa. Ukrainska Halytska Armii: U 40-richchia yii uchasti u vyzvolnykh zmahannakh: Materialy do istorii* [Propaganda and press. The Ukrainian Galician Army: On the 40th anniversary of its participation in the liberation contests: Materials on history], (1). Vinnipeg: Vyd. khor. USS D. Mykytiuk, 325–333. [in Ukrainian].

Oliinyk, S. V. (2005). *Diiialnist Biuro propahandy (Presova kvartyra) Ukrainskoi Halytskoi Armii (lito 1919 – vesna 1920 rr.)* [The activities of the Propaganda Bureau (Press Apartment) of the Ukrainian Galician Army (summer 1919 – spring 1920)]. *Osvita, nauka i kultura na Podilli*: zb. nauk. pr., (5). Kamianets-Podilskyi: Oium, 44–51. [in Ukrainian].

Oliinyk, S. V. (2011). *Diiialnist Viddilu dlia osvity pry Komandi etapu Ukrainskoi Halytskoi armii na terytorii Podillia* [The activities of the Department for Education at the Stage Command of the Ukrainian Galician Army on the territory of Podillia]. *Osvita, nauka i kultura na Podilli*: zb. nauk. pr., (18). Kamianets-Podilskyi: Oium, 335–340. [in Ukrainian].

Soldatenko, V. F. & Savchuk, B. P. (2004). *Halytska armii u Naddnyprianskii Ukraini* [The Galician Army in Dnipro Ukraine]. Kyiv: Svitohliad, 213 s. [in Ukrainian].

Shankovskiy, L. (1974). *Ukrainska Halytska Armii* [The Ukrainian Galician Army]: voienno-istorychna studiia. Vinnipeg: Vyd-vo Dm. Mykytiuka, 396 s. [in Ukrainian].

Shukhevych, S. (1929). *Spomyny z UHA (1918-1920)* [Memories from the UGA (1918-1920)]. (Vol.3). Lviv, 162 s. [in Ukrainian].

Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlad y upravlinnia Ukrainy [The Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine]. [in Ukrainian].

Отримано: 05.03.2024

DOI 10.32626/2309-2254.2024-43.327-338

УДК 930.2:[001.38(73)-054.7(=161.2)]«1963/1971»

АТАМАНЕНКО Алла – доктор історичних наук, професор, директор НДЦ «Інститут досліджень української діаспори», професор кафедри міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія», вул. Семінарська, 2, м. Острог, індекс 35800, Україна (alla.atamanenko@oa.edu.ua)

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4940-1625>

ATAMANENKO Alla – Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department of International Relations, National University of Ostroh Academy, 2 Seminarska Street, Ostroh, index 35800, Ukraine (alla.atamanenko@oa.edu.ua)

МАЗЕПА Олександр – кандидат історичних наук, в.о. доцента кафедри гуманітарної освіти Львівського національного університету природокористування, вул. Володимира Великого, 1, м. Дубляни, індекс 80831, Україна (o.mazepa.uhhru@gmail.com)

ORCID <https://orcid.org/0009-0009-1483-523X>

MAZEPA Oleksandr – Candidate of Historical Sciences, Acting Associate Professor of the Department of Humanitarian Education, Lviv National Environmental University, 1 Volodymyr Velyky Street, Dublyany, index 80831, Ukraine (o.mazepa.uhhru@gmail.com)

Бібліографічний опис статті: Атаманенко, А., Мазепа, О. (2024). Нереалізовані видавничі проекти Українського Генеалогічного і Геральдичного Товариства. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*, (43), 327–338.

НЕРЕАЛІЗОВАНІ ВИДАВНИЧІ ПРОЄКТИ УКРАЇНСЬКОГО ГЕНЕАЛОГІЧНОГО І ГЕРАЛЬДИЧНОГО ТОВАРИСТВА

Анотація. Мета дослідження обумовлена необхідністю виявити, дослідити і проаналізувати нереалізовані видавничі проекти Українського Генеалогічного і Геральдичного Товариства, яке було створено і діяло в середовищі української наукової еміграції: «Науковий збірник праць» та «Бібліографічний показник української емблематики». **Методологія дослідження** ґрунтована на принципах історичності, об'єктивності, системності та науковості. В дослідженні використовувались загальнонаукові (аналізу і синтезу, класифікації) та історичні (проблемно-історичний, порівняльний, хронологічний) методи. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше висвітлено нереалізовані видавничі проекти Українського генеалогічного і геральдичного товариства, що могли мати вплив на розвиток тогочасної української геральдики, генеалогії, сфрагістики та вексилології. **Висновки.** Серед багатьох завдань Українського генеалогічного і геральдичного товариства були видавничі проекти, але їх реалізація безпосередньо залежала від фінансових можливостей товариства. Хоча до «Наукового збірника праць» були зібрані потрібні матеріали, він так і не був виданий. Через це частина цих текстів згодом були опубліковані на сторінках видання УІТ журналу «Український історик». Протягом 1969–1971 рр. Товариство вело роботу над підготовкою видання «Бібліографічного показника української емблематики», який мав містити понад 1000 бібліографічних позицій. Однак вдалося видати обмеженим тиражем на сторінках «Записок» УГГТ для членів Товариства лише вісім випусків, в яких було систематизовано відомості про наукові праці та дослідження в галузі української геральдики, сфрагістики, вексилології та нумізматики. Нереалізовані видавничі проекти Товариства свідчили про об'єктивні проблеми, які існували в науці діаспори. Сьогодні аналіз наукової та видавничої діяльності Товариства та перевидання окремих праць його членів має неабияке значення для історії розвитку української геральдики, генеалогії та інших спеціальних історичних дисциплін.

Ключові слова: геральдика, генеалогія, Українське генеалогічне і геральдичне товариство, Л. Винар, М. Битинський, О. Оглоблин, Р. Климкевич, В. Сенотович-Бережний, Науковий збірник, Бібліографічний показник української емблематики.

UNREALIZED PUBLISHING PROJECTS OF THE UKRAINIAN GENEALOGICAL AND HERALDIC SOCIETY

Abstract: The purpose of the research is determined by the necessity to identify, research, and analyze unrealized publishing projects of the Ukrainian Genealogical and Heraldic Society,

which was created and operated in the environment of Ukrainian scientific emigration: "Scientific Collection of Works" and "Bibliographic Index of Ukrainian Emblematics". **The research methodology** is based on the principles of historicity, objectivity, systematicity, and scientificity. The research used general scientific (analysis and synthesis, classification) and historical (problematic-historical, comparative, chronological) methods. The scientific novelty is that for the first time unrealized publishing projects of the Ukrainian Genealogical and Heraldic Society, which could have an impact on the development of contemporary Ukrainian heraldry, genealogy, sphragistics, and vexillology, will be highlighted. **Conclusions.** Among the many tasks of the Ukrainian Genealogical and Heraldic Society were publishing projects, the implementation of which directly depended on the financial situation. Although the necessary materials were collected for the "Scientific Collection of Works", it was never published. Because of this, part of these texts were published on the pages of the UHA edition of The Ukrainian Historian journal. During 1969-1971, the Society began work on the preparation of the publication "Bibliographic Index of Ukrainian Emblems", which was supposed to contain more than 1,000 items of literature. However, only eight issues were published in a limited edition for members of the Society, which are of great importance today, because they systematized information on scientific works and research in the field of Ukrainian heraldry, sphragistics, vexillology, and numismatics for the first time. The unrealized publishing projects of the Society testified to objective problems that prevented historical science in the diaspora from developing to its full potential. Today, the analysis of the scientific and publishing activities of the Society and the republishing of individual works of the Society's members is of great importance for Ukrainian heraldry and genealogy.

Key words: heraldry, genealogy, L. Wynar, M. Bytynsky, O. Ohloblyn, R. Klymkevich, V. Seniutovych-Berezhnyi, Ukrainian Genealogical and Heraldic Society, Scientific collection of works, Bibliographic Index of Ukrainian Emblematics.

Постановка проблеми. У середовищі української діаспори за часів холодної війни створювались наукові об'єднання різного спрямування, що дозволяло дослідниками досягати кількох цілей: з одного боку, продовжувати дослідження занедбані, а часом табуйовані в радянській Україні українознавчої проблематики, з іншого – за можливості поширювати знання про Україну та її історію за кордоном. Неодноразовими були і спроби створити за кордоном товариство чи наукову організацію, які б займалися дослідженням допоміжних/спеціальних історичних дисциплін. Зокрема, в таборах переміщених осіб, що діяли в повоєнних Німеччині та Австрії, з ініціативи Є. Архипенка було засновано Інститут генеалогії та геральдики, який під керівництвом М. Міллера діяв при Українській родовідній установі. Інститут об'єднував кілька поколінь українських науковців. Серед них зустрічаємо імена представників старої міжвоєнної еміграції (М. Битинський, Б. Крупницький, Я. Пастернак, В. Сенютівич-Бережний, Я. Токаржевський-Карашевич), нової хвилі з Радянської України (М. Міллер, О. Оглоблин) та з Галичини (М. Андрусак) (Мазепа, 2015, с.105). З переїздом багатьох українських дослідників-емігрантів до країн Північної Америки ідея відродилась на початку 1960-х років. Її вдалося реалізувати 1963 року створенням групою ентузіастів у США Українського генеалогічного і геральдичного товариства (далі – УГГТ), що об'єднало всіх тогочасних дослідників геральдики, генеало-

гії, нумізматики, сфрагістики і вексилології, а також не фахівців – прихильників цих наук.

Важливою складовою діяльності будь-якого наукового товариства є книжкові та періодичні видання, але подібним еміграційним науковим об'єднанням, які не мали стабільного фінансування, а функціонували за рахунок членських внесків та пожертв, було важко реалізовувати всі заплановані проекти. Водночас, дослідження нереалізованих видавничих проектів еміграційних наукових товариств дає розуміння особливостей функціонування таких наукових об'єднань, бачення їхніми членами дослідницьких перспектив у галузі, виявлення соціокультурних умов розвитку науки.

Аналіз джерел та останні дослідження. Джерельну базу дослідження складають матеріали архіву Українського історичного товариства (далі – УІТ), який тимчасово зберігається в науково-дослідному центрі «Інститут досліджень української діаспори імені професора Любомира Винара» Національного університету «Острозька академія» і до якого увійшли архів УГГТ та персональні архіви частини його членів, які містять цінне листування. Матеріали УГГТ, в тому числі частина листування та видання товариства, утворили окремий архів «Українське генеалогічне і геральдичне товариство», що включає документи Товариства, його видання, які друкувались на правах рукопису («Бюлетень», «Додаток» до нього та «Записки» УГГТ), офіційне листування. Водночас, частина інформації виявлена в епістолярії членів обох товариств, який знаходиться у фондах Л. Винара, О. Оглоблина, Р. Климкевича та інших істориків. Джерельно-мемуарний характер має аналітично-мемуарна стаття – вступ до публікації документів одного із його організаторів – американського дослідника українського походження Л. Винара «Українське Генеалогічне і Геральдичне Товариство: генеза і діяльність» (Винар, 2003, с. 141–145). Там же він опублікував частину епістолярію щодо Товариства (своє листування з Р. Климкевичем та Р. Климкевича з О. Оглоблиним) (Винар, 2003).

Комплексне спеціальне дослідження, присвячене науково-дослідницькій діяльності УГГТ, в тому числі і його видавничим проектам, на сьогодні відсутнє. Про УГГТ в контексті взаємодії з УІТ та про окремі складові діяльності його членів згадується в монографії А. Атаманенко (Атаманенко, с. 261–263). Згадки про публікації членів УГГТ на сторінках журналу «Український історик» зустрічаємо на сторінках монографії Л. Сакади «Український історик»: генеза, тематика, постаті» (Сакада, с. 144–149). Різні напрями діяльності УГГТ та стан інституціоналізації української генеалогії та геральдики до його створення висвітлив у низці статей О. Мазепа (Мазепа, 2013; Мазепа, 2015), А. Хеленюк, характеризуючи доробок Л. Винара, розглядала і його внесок у діяльність низки наукових організацій діаспори, в тому числі й Українського генеалогічного і геральдичного товариства (Хеленюк, 2012). Стисла інформація про товариство та його членів міститься також у гаслах «Енциклопедії історії України».

Мета статті – на основі наявних архівних та оприлюднених матеріалів дослідити і проаналізувати нереалізований видавничий проєкт Українського Генеалогічного і Геральдичного Товариства – «Науковий збірник праць», а також не завершений і не виданий окремим виданням «Бібліографічний показник української емблематики».

Виклад основного матеріалу. Українське генеалогічне і геральдичне товариство, створене 1 липня 1963 року в США, стало осередком, який згодом об'єднав понад 150 осіб у п'ятнадцяти країнах світу (Бюлетень, 1967, ч. 5 (25), с. 2), які займались або цікавились проблемами української генеалогії, геральдики, біографії, сфрагістики, нумізматики й інших допоміжних історичних наук (Постання, 1963). Серед проблем, які досліджувались членами Товариства, значна увага була спрямована на вивчення земельної і міської геральдики, національно-державної символіки України, співпрацю з іноземними геральдичними та генеалогічними інституціями. Особливу увагу Товариство зосередило на публікації досліджень, опрацюванні бібліографії української геральдики, генеалогії та спеціальних історичних дисциплін. Практична діяльність зосереджувалась на виготовленні проєктів родинних гербів, прапорів і печаток, наданні методичних рекомендацій щодо такого опрацювання. Генеалогічний вектор діяльності Товариства мав бути спрямований на дослідження шляхетських і козацько-старшинських родів Лівобережної та Правобережної України.

Товариство майже від початку діяльності видавало інформаційний «Бюлетень», в якому неодноразово згадувалося про видавничі проєкти УГГТ. Одним із них мав стати «Науковий Збірник» УГГТ, видання якого було заплановано на 1965 р. У 1963 р. була сформована Редколегія, до складу якої увійшли голова – О. Оглоблин, члени – Л. Винар, М. Міллер, о. І. Назарко та Р. Климкевич (Бюлетень, 1964, ч. 4 (6), с. 2). Щоправда, за спогадами Л. Винара, о. І. Назарко та М. Міллер через похилий вік практично не брали активної участі в діяльності редакційної колегії (Винар, 2003, с. 145). До 1 січня 1965 р. мали бути зібрані потрібні матеріали (Бюлетень, 1964, ч. 4 (6), с. 2). Хід підготовки видання контролював Л. Винар, який докладав значні зусилля для його появи, а в «Бюлетенях» періодично подавалися відомості про стан підготовки видання до друку.

Структура «Наукового Збірника» УГГТ передбачала публікації джерельних матеріалів і повідомлень, геральдичні студії, дослідження окремих родоводів, а також бібліографічні огляди, рецензії та хроніку, включені до п'яти розділів. Наклад видання мав становити 500-700 примірників (Архів УГТ (архів Л. Винара), ф. «Листування», спр. «Р. Климкевич», лист Р. Климкевича до Л. Винара від 25 червня 1963 р., арк. 1). В листі до Л. Винара Р. Климкевич згадував, що станом на листопад 1965 р. фінансова база Товариства була достатньою, щоб видати його перший збірник (Винар, 2003, с. 166). У проєкті передмови до збірника було зазначено, що основна мета – «...це виповнення

в міру засобів і можливостей тих прогалин, що з різних причин сталися на Україні протягом останніх десятиліть в таких царинах знання, як генеалогія, геральдика, сфрагістика, біографія та інші близько споріднені з ними науки» (Архів УІТ (архів Л. Винара), ф. «Листування», спр. «Р. Климкевич», лист Р. Климкевича до Л. Винара від 2 вересня 1964, арк. 1). Було підкреслено необхідність подальшого видання періодичних наукових збірників, з огляду на значне зацікавлення багатьох науковців та аматорів. Поява наукового збірника була приурочена до річниці народження двох титанів української історії та культури – І. Франка та М. Грушевського.

Збірник мав бути надрукований у Мюнхені (Німеччина), у видавництві «Дніпрова хвиля», засновником та власником якого був випускник Українського вільного університету історик О. Вінтоняк. Тут неодноразово виходили книги з української історії, тому вибір здавався вірним. Про майбутню публікацію з'явилося відповідне повідомлення в «Бюлетені» УГГТ, в якому йшлося про те, що збірник міститиме праці Л. Биковського, Л. Винара, В. Державина, Р. Климкевича, о. І. Назарка, О. Оглоблина, В. Сенютовича-Береного та В. Трембіцького з царини генеалогії, геральдики, біографії й інших споріднених наук (Бюлетень, 1966, ч. 8 (16), с. 2). Але книга у «Дніпровій хвилі» так і не була опублікована. Сьогодні, на жаль, не можна впевнено сказати, чому збірник так і не вийшов друком у 1965 або 1966 році. Можна припустити, що йшлося про фінансові складнощі, бо в касі Товариства в ті роки було від 700 до 900 доларів (Бюлетень, 1968, ч. 5 (31), с. 1).

Улітку 1968 р. Товариство повернулось до проекту видання збірника. У «Бюлетені» знову було оприлюднено докладну інформацію про зміст першого тому, до якого мала увійти значна кількість досліджень з галузі допоміжних історичних дисциплін (Бюлетень, 1968, 4 (30), с. 2). Однак вже у наступному випуску «Бюлетеню» за вересень-жовтень того ж року в окремому повідомленні до членів УГГТ було вказано про нестачу коштів, яких на той час назбиралось 905 доларів 37 центів, для виходу видання (Бюлетень, 1968, 5 (31), с. 2). Р. Климкевич, котрий був секретарем УГГТ, звернувся з проханням до тих членів Товариства, які не встигли заплатити внески за 1968 рік, зробити це найближчим часом, адже від цього залежала доля публікації. Після цього звернення вже не було жодної офіційної згадки про вихід «Наукового Збірника». На основі листування організаторів УГГТ вдалося встановити, що з публікацією у ФРН виникли проблеми, тому представник Товариства в цій країні порадив знайти інше видавництво (Архів УІТ (архів Л. Винара), ф. «Листування», спр. «Р. Климкевич», лист Р. Климкевича до Л. Винара від 22 травня 1968 р., арк. 1). Секретаріат УГГТ вирішив перенести друк «Наукового збірника» до США, доручивши його реалізацію видавництву М. Коця. З цього приводу Л. Винар просив Р. Климкевича чимшвидше надіслати всі необхідні матеріали до видавництва, відзначивши: «...в противному разі він [збірник. – авт.] появиться дуже пізно, або зовсім не появиться, а це буде дуже тяжкий удар по престижі нашого Товариства» (Архів УІТ

(архів Л. Винара), ф. «Листування», спр. «Р. Климкевич», лист Р. Климкевича до Л. Винара від 30 липня 1968 р., арк. 1).

У редакційному портфелі «Наукового збірника» на той час було достатньо якісних текстів. Відповідно до запланованої структури, розділ «Наукового Збірника» «Генеалогія та біографія» мав бути представлений мистецько-біографічною геральдичною студією О. Оглоблина «Два портрети діячів Мазепинської доби (про портрети Інокентія Монастирського й Григорія Михайловича Гамалії)», генеалогічними розвідками Л. Винара «Питання походження полковника Максима Кривоноса» та о. І. Назарка «Призабутий попередник Шашкевича (о. Юліян Добрянський 1760-1825)». В розділі «Геральдика та сфрагістика» мали з'явитись публікації Р. Климкевича «Проблеми українських гербознавців у сучасності», В. Сенютовича-Бережного «Козацькі нобілітації», Л. Винара «Іван Крип'якевич як дослідник української сфрагістики», В. Трембіцького «Сучасний український національний і державний герб», Р. Климкевича «Проблеми сучасного українського гербознавства». В рубриці «Рецензії і бібліографічні нотатки» мали бути опубліковані статті Л. Биковського «Україніка в російській генеалогії на еміграції» та Р. Климкевича «Україніка в чужинецьких знакознавчих найновіших виданнях» (Архів УІТ (архів УГГТ), ф. «Публікації», спр. «Науковий збірник», арк. 1-2). На жаль, збірник так і не вдалося видати, але більшість статей з редакційного портфелю було протягом кількох років оприлюднено в журналі УІТ «Український історик».

Іншим незавершеним та так і не реалізованим у книжковому форматі проектом став «Бібліографічний показник української емблематики». Його публікація розпочалась у «Записках УГГТ», які з весни 1969 р. виходили за редакцією Р. Климкевича на правах рукопису за допомогою копіювальної техніки. Планувалося «опісля, при належному впорядкуванні, доповненні й виправленні [...] матеріали видати друком» (Записки УГГТ, 1969, ч. 3, с. 1). Створення показника було дійсно потрібним не лише через брак подібного бібліографічного узагальнення, але й для збереження інформації про те, що було зроблено в Україні та в еміграції у сфері генеалогії, геральдики та інших спеціальних історичних дисциплін. При цьому частина дослідників вважала, що варто не лише скласти бібліографічний показник, а зібрати та видати роботи, опубліковані до створення Товариства. Про це ще у 1963 р. у листі до Р. Климкевича з нагоди створення УГГТ писав відомий український дослідник В. Сенютович-Бережний: «Цілком зрозуміле, що головною метою Товариства мусить бути зберегти те, що вже зроблено нами в ділянці родознавства і геральдики. Чимало цінних статей розкидано в різних наукових і ненаукових виданнях, газетах тощо. З бігом часу це загине, оскільки не буде зібране до купи і видане (Архів УІТ (архів УГГТ), ф. «Листування», спр. «В. Сенютович», лист В. Сенютовича до Р. Климкевича від 6 березня 1963 р., арк. 1–1 зв.).

Р. Климкевич ідею про створення бібліографії спеціальних історичних дисциплін плекав за багато років до заснування УГГТ. При опрацюван-

ні показника як проекту Товариства ним і колегами було враховано пораду висловлену ще у 1957 р. щодо принципів складання такої бібліографії В. Сенютровичем-Бережним: «Вважаю, що не можна брати під увагу лише авторів українців. На геральдичні теми писали польські історики до нас приязно наставлені як Яблоновський, Галецький. Їх не можна обминати, а можна виділити в окремий відділ. [...] Видати такий список абсолютно необхідно, бо це фундамент для праці молодшим геральдикам» (Архів УІТ (архів УГГТ), ф. «Листування», спр. «В. Сенютович», лист В. Сенютовича до Р. Климкевича від 11 серпня 1957 р., арк. 1).

Перші відомості про майбутню публікацію бібліографічного показника у новому виданні УГГТ знаходимо в «Бюлетені» Товариства на початку 1969 р.: «Записки УГГТ» міститимуть науково-популярні праці наших членів, як теж бібліографії праць наших членів, які особливо задіяні в царині родознавства, гербознавства і споріднених наук, родоводи наших членів, бібліографії українського печатознавства, прапорознавства» (Бюлетень, 1969, ч. 1, с. 2). У першому випуску «Записок» було обґрунтовано необхідність створення покажчика та подано принципи відбору матеріалів: «Потреба і брак українського геральдично-сфрагістично-вексилологічного бібліографічного показника відчувалась віддавна, як теж помітна відсутність українського генеалогічного бібліографічного показника. З цієї причини та щоб врешті започаткувати його опрацювання, присвячуватимемо цій справі від часу до часу поодинокі числа «Записок УГГТ». Братимемо під увагу всі українські відносні публікації – наукові, науково-популярні й популярні з царини української емблематики, а з чужомовних – в цілості чи частинно дотичних цієї є царини – лише ті, що мають наукову, історичну чи джерельну вартість» (Записки УГГТ, 1969, ч. 3, с. 1).

Упродовж 1969 р. «Записки УГГТ» видавались майже одночасно з «Бюлетенем» та «Додатком» до нього, тобто чотири рази на рік. Однак з 1970 р. відбулось скорочення частоти видання «Бюлетеня» та «Додатків», але збільшилась періодичність виходу «Записок УГГТ» до видання їх що два місяці. Редакція пояснювала це саме потребою активізації підготовки бібліографічних покажчиків, при чому не лише з емблематики, а із з генеалогії та нумізматики. Планувалось також збільшити у виданні публікації статей, в т.ч. й науково-популярних, членів Товариства (Записки УГГТ, 1970, ч. 1 (5), с. 4). З того часу увага Товариства була зосереджена на цьому важливому проекті – підготовці першого тому «Бібліографічного показника української емблематики». Окрім самостійного значення, в майбутньому проект мав стати частиною великого бібліографічного проекту УІТ: видання «Бібліографії української історії», який, на жаль, також не вдалося повноцінно реалізувати.

Над підбором матеріалів для реалізації проекту працювала низка членів УГГТ, але найбільшу кількість позицій подали Р. Климкевич, М. Битинський, В. Сенютович-Бережний. У першому випуску «Бібліографічного показника української емблематики» увага укладачів зосередилася передусім на

«...давніших українських гербо-, печате- й прапорознавчих працях, отже на таких, що появилися в XIX-ому й на початку XX-го століть, як теж на таких працях, яких автори або вже не живуть, або, якщо ще живуть, залишилися нечутними на протязі двох останніх десятиріч» (Записки УГГТ, 1970, ч.1 (5), с. 1). Другий випуск «Показника» був доволі вдалою спробою включити не лише україномовні, а й іншомовні, зокрема, польські, публікації. В передмові до цієї частини було, зокрема, зазначено про причини такого підходу до опрацювання бібліографії: «Праця над бібліографією української геральдики і генеалогії була розпочата 1947-го року співпрацівниками журналу «Рід та Знамено», однак коротке існування цього вартісного видання не дозволило їй належно розвинутися. Куди краще представляється справа з бібліографією української сфрагістики завдяки працям І. Крип'якевича та В. Гавриленка, в яких однак не узглядені, як слід, труди зарубіжних українських печатознавців. Актуальним залишалось питання впорядкування всієї сукупності бібліографічного матеріалу» (Записки УГГТ, 1969, ч. 3, с. 1).

Кожен випуск «Бібліографічного показника української емблематики» складався з окремих розділів та підрозділів: 1) українські праці; 2) збірники і періодичні видання; 3) чужоземні праці: іспанською, німецькою, польською, литовською, французькою, чеською, нідерландською, англійською, російською, румунською, угорською, словацькою мовами. В п'ятій та шостій частинах «Показника» було застосовано інший підхід щодо розподілу українських праць, які в свою чергу тепер поділялись на: а) праці українських знакознавців російською мовою; б) праці українських знакознавців німецькою мовою; в) праці українських знакознавців англійською мовою; г) праці українських знакознавців польською мовою (Записки УГГТ, 1970, ч. 4 (8), с. 1–4). Сьомий випуск «Бібліографічного показника української емблематики» відрізнявся від попередніх, бо був присвячений науково-дослідницькій діяльності відомого українського дослідника М. Битинського, який зробив помітний внесок у розвиток низки допоміжних історичних наук, зокрема геральдики, фалеристики, вексилології, емблематики та уніформології. У «Показнику» було подано повний список його наукових праць та досліджень (Записки УГГТ, 1971, ч. 2 (12), с. 1–3). Окремо було звернено увагу на емблематично-мистецькі праці відомого геральдиста. Р. Климкевич підкреслив непересічне значення науково-дослідницької діяльності М. Битинського, оскільки той «виконав важливе завдання своїми теоретичними працями й принагідними статтями, впорядкувавши такі основні справи, як щитові форми, примінення приналежних українській геральдиці барв, стилізація гербових фігур, щитове оточення тощо. Особливо важні є прапорознавчі праці Миколи Битинського, а передусім ті, що присвячені справам історично й геральдично правильного барвопорядку українського національного прапора» (Записки УГГТ, 1971, ч. 2 (12), с. 4).

Таким чином, у 1969–1971 рр. вісім випусків «Записок УГГТ» містили матеріали до «Бібліографічного показника української емблематики», в якому було систематизовано бібліографію досліджень, що стосувались ук-

раїнської геральдики, генеалогії, сфрагістики, вексилології та нумізматики. Оpubлікована бібліографія охоплює 534 позиції. Із зібраних праць 284 були надруковані українською, 90 публікацій – польською та 56 – російською мовами. Посприяли цьому матеріали, надіслані до Архіву членами УГГТ, які проживали в різних країнах світу. Серед праць переважають статті та публікації з різноманітних наукових та науково-популярних видань. До бібліографії було включено рідкісні іншомовні публікації та видання, в яких є чимало з української геральдики, вексилології та сфрагістики. На жаль, видання бібліографії української геральдики, сфрагістики, вексилології та нумізматики, започатковане УГГТ, не було завершене відповідно до запланованого, і так і не вийшло окремою книгою. Втім, значна евристична робота, проведена членами Товариства дозволила підготувати перший український бібліографічний покажчик, який міг стати в нагоді дослідникам допоміжних історичних дисциплін. «Бібліографічний показник української емблематики» видавався не періодично, поданий матеріал в окремих випусках був недостатньо структурований. Між окремими випусками бібліографії в «Записках УГГТ» публікувалися праці членів Товариства. Йдеться про розвідки М. Брик-Дев'ятницького, А. Кущинського, Р. Климкевича та В. Сенютювича-Бережного. Отже, проект видання «Бібліографічного показника української емблематики» відобразив розуміння потреби створення великого комплексного бібліографічного узагальнення з української геральдики, сфрагістики, нумізматики та вексилології дослідниками з українського закордоння – членами УГГТ. У запланованому до видання бібліографічному покажчику мало бути подано 1000 назв праць українських та іноземних дослідників. Однак на початку 1972 р. з погіршенням стану здоров'я головного ідейного натхненника Товариства Р. Климкевича, видання «Записок УГГТ» зупинилося і покажчик так і не був завершений. Не був він виданий і у книжковому форматі.

Висновки. Українська діаспора в другій половині ХХ ст. створила низку наукових об'єднань, серед яких – Українське генеалогічне і геральдичне товариство, яке за допомогою копіювальної техніки за редакцією Р. Климкевича видавало два періодичних видання: інформаційний «Бюлетень» з додатком та наукові «Записки». Заплановані книжкові видавничі проекти «Наукового збірника» та «Бібліографічного показника української емблематики», на жаль, так і не вдалося реалізувати, бо це напряду залежало від фінансового становища Товариства, яке не було для цього задовільним. Матеріали, зібрані до «Наукового збірника» було згодом опубліковано на сторінках періодичного видання іншого наукового об'єднання (Українського історичного товариства) – єдиного україномовного історичного журналу українського закордоння другої половини ХХ ст. «Український історик», що видавався за редакцією Л. Винара. Оприлюднені в «Українському історичному» геральдичні дослідження були представлені розвідками Р. Климкевича, в яких автор переважно звертався до проблем історії міського герботворення України, особливостей гербів українських земель, проаналізував національно-державну символіку.

ліку України. В генеалогічних дослідженнях О. Оглоблина, В. Сенютовича-Бережного, Л. Винара та інших дослідників досліджувалися козацькі та гетьманські родоводи, генеалогія окремих видатних представників української культури та історії.

Більшу частину матеріалів, зібраних до «Бібліографічного показника української емблематики» було оприлюднено в «Записках УГГТ» протягом 1969-1971 рр. Але Товариству не вдалося завершити проєкт, а тим більше видати повну бібліографію праць з допоміжних історичних дисциплін окремою книгою. Втім, це була перша доволі вдала спроба систематизації всіх віднайдених публікацій з ділянки геральдики, вексилології, сфрагістики та нумізматики. В цілому ж нереалізовані видавничі проєкти свідчили про умови, в яких функціонувала українська історична наука за кордоном, недостатність фінансування діяльності наукових товариств діаспори за рахунок членських внесків та пожертв, якщо товариство не проводило роботу по популяризації своєї діяльності і залучення нових прихильників. Для багатьох наукових організацій в діаспорі також дуже важливою була наявність лідера такого товариства, який би добровільно і безоплатно брав на себе значну частину роботи. Для УГГТ таким лідером був Роман Оріон Климкевич, з відходом від активної діяльності якого видавнича робота Товариства повністю припинилась.

Список використаних джерел і літератури:

Архів Українського історичного товариства (Архів українського генеалогічного і геральдичного товариства).

Атаманенко, А. (2010). *Українське історичне товариство: ідеї, постаті, діяльність*. Острого: вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 671 с.

Винар, Л. (2003). Українське Генеалогічне і Геральдичне Товариство: генеза і діяльність, *Український історик*, (1-5 (156-160)), 145–170.

Мазепа, О. (2013). Геральдичні дослідження Р. Климкевича на сторінках журналу «Український історик». *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, (XXXVII). Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 274–278.

Мазепа, О. (2015). Українські геральдичні та генеалогічні інституції DP-періоду. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*, (23). Острого: Національний ун-т «Острозька академія», 103–108.

Постання Українського Генеалогічного і Геральдичного Товариства (1963). *Свобода*, (201).

Сакада, Л. (2003). *Український історик: генеза, тематика, постаті*. Київ: Вид-во ім. О. Теліги, 380 с.

Хеленюк, А. (2012). Історія українських наукових установ діаспори в творчості Любомира Винара. *Вісник Центрального державного архіву зарубіжної україніки*, (1). Київ: ЦДАЗУ, 187–199.

References:

Arkhyv Ukrainskoho istorychnoho tovarystva (Arkhyv ukrainskoho henealohichnoho i heraldychnoho tovarystva) [Archive of the Ukrainian Historical Association (Archive of the Ukrainian Genealogical and Heraldic Society)]. [in Ukrainian].

Atamanenko, A. (2010). *Ukrainske istorychne tovarystvo: idei, postati, diialnist* [Ukrainian Historical Association: Ideas, Individuals, Activities]. Ostroh: vyd-vo Natsionalnoho un-tu «Ostrozka akademiia», 671 s. [in Ukrainian].

Wynar, L. (2003). *Ukrainske Henealohichne i Heraldychne Tovarystvo: geneza i diialnist* [The Ukrainian Genealogical and Heraldic Society: Genesis and Activities], *Ukrainskyi istoryk*, (1-5 (156-160)), 145–170. [in Ukrainian].

Mazepa, O. (2013). Heraldychni doslidzhennia R. Klimkevycha na storinkakh zhurnalu «Ukrainskyi istoryk» [Heraldic research by R. Klimkevich on the pages of the journal *The Ukrainian Historian*]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, (XXXVII). Zaporizhzhia: Zaporizkyi nats. un-t, 274–278. [in Ukrainian].

Mazepa, O. (2015). *Ukrainski heraldychni ta henealohichni instytutsii DP-periodu* [Ukrainian heraldic and genealogical institutions of the DP period]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia": Istorychni nauky*, (23). Ostroh: Natsionalnyi un-t «Ostrozka akademiia», 103–108. [in Ukrainian].

Postannia Ukrainkoho Henealohichnoho i Heraldychnoho Tovarystva (1963). *Svoboda*, (201). [in Ukrainian].

Sakada, L. (2003). *Ukrainskyi istoryk: geneza, tematyka, postati* [The Ukrainian historian: genesis, themes, individuals]. Kyiv: Vyd-vo im. O. Telihi, 380 s. [in Ukrainian].

Kheleniuk, A. (2012). *Istoriia ukrainskykh naukovykh ustanov diaspory v tvorchosti Lubomyra Wynara* [The History of Ukrainian Scientific Institutions in the Diaspora in the Works of Lubomyr Wynar]. *Visnyk Tsentralnoho derzhavnoho arkhivu zarubizhnoi ukrainiky*, (1). Kyiv: TsDAZU, 187–199. [in Ukrainian].

Отримано: 06.02.2024

DOI 10.32626/2309-2254.2024-43.338-346

УДК 94:[329.14:314.151.3-054.72](477.44:437)

ЗУБКО Ольга – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії та археології Донецького національного університету імені Василя Стуса, вул. Грушевського, 2, м. Вінниця, індекс 21050, Україна (zubkoolga5@gmail.com)

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7052-1472>

ZUBKO Olha – Candidate of Historical Sciences, senior teacher of the Department of World History and Archaeology, Vasyľ Stus Donetsk National University, 2 Hrushevsky Street, Vinnytsia, index 21050, Ukraine (zubkoolga5@gmail.com)

Бібліографічний опис статті: Зубко, О. (2024). Повернення з небуття: Скидан Микола Антонович (1894-1954 рр.). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*, (43), 338–346.